

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Pristup vodi: rješavanje problema siromaštva u pogledu vode i njegov utjecaj na socijalnu politiku”

(samoinicijativno mišljenje)

(2023/C 349/10)

Izvjestitelji: **Kinga JOÓ i Carlos Manuel TRINDADE**

Odluka Plenarne skupštine:	25.1.2023.
Pravna osnova:	pravilo 52. stavak 2. Poslovnika (samoinicijativno mišljenje)
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za zapošljavanje, socijalna pitanja i građanstvo
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	21.6.2023.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	13.7.2023.
Plenarno zasjedanje br.:	580
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	171/19/22

1. Zaključci i preporuke

1.1. EGSO u potpunosti podržava rezolucije Ujedinjenih naroda kojima se potvrđuje da je voda temeljno ljudsko pravo ⁽¹⁾ i da je nužna za uživanje u životu i ostvarenje svih ljudskih prava ⁽²⁾. UN-ovim ciljem održivog razvoja br. 6, kao i 20. načelom europskog stupa socijalnih prava Europske unije utvrđuju se opća načela prava na pristup vodi. U kontekstu klimatskih promjena siromaštvo u pogledu vode postaje važnije te su za njegovo suzbijanje potrebne javne politike, a, osim toga, nestašica vode više pogađa ranjivo stanovništvo.

1.2. EGSO poziva Europsku komisiju i države članice da na sve politike koje se tiču vode i za rješavanje problema siromaštva u pogledu vode primjenjuju pristup temeljen na ljudskim pravima i da se tako ujedno usklade s europskim stupom socijalnih prava. Usluge vodoopskrbe i odvodnje trebale bi biti održive, pravedne, djelotvorne, visokokvalitetne i cjenovno pristupačne za sve, a posebnu bi pozornost trebalo posvetiti ranjivim društvenim skupinama.

1.3. EGSO smatra da bi se univerzalan pristup stanovništva visokokvalitetnoj vodi za piće i odvodnji po poštenim cijenama trebao smatrati javnim dobrom, a ne tek pukom robom, zbog čega se njime ne bi trebalo upravljati u skladu s pravilima jedinstvenog tržišta.

1.4. EGSO poziva Komisiju na to da, kada je riječ o siromaštvu u pogledu vode, promiče zajednički pristup razumijevanju tog koncepta na razini EU-a i razvije njegovu sveobuhvatnu definiciju koja bi omogućavala njegovo konkretno i zajedničko razumijevanje ⁽³⁾ i u okviru koje bi svaka država članica mogla razviti svoju definiciju u skladu s vlastitim kontekstom, ali i europskom definicijom.

⁽¹⁾ <https://www.ohchr.org/en/water-and-sanitation>.

⁽²⁾ <https://digitallibrary.un.org/record/687002>.

⁽³⁾ Vidjeti Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Rješavanje problema energetske siromaštva i otpornosti Unije: izazovi iz gospodarske i socijalne perspektive” (razmatračko mišljenje na zahtjev češkog predsjedništva) (SL C 486, 21.12.2022., str. 88.).

1.5. EGSO poziva Komisiju da izradi zajedničke smjernice za praćenje pristupa kvalitetnim i cjenovno pristupačnim uslugama vodoopskrbe i odvodnje⁽⁴⁾ i s time povezanih prostornih, socijalnih i rodnih razlika na razini država članica i EU-a te da utvrdi trenutačno stanje i redovito prati razvoj situacije. Podaci bi trebali biti pouzdani, valjani i javno dostupni. To je potrebno i radi usklađivanja s člankom 16. stavkom 1. točkom (a) Direktive (EU) 2020/2184 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2020. o kvaliteti vode namijenjene za ljudsku potrošnju⁽⁵⁾ (dalje u tekstu: Direktiva o vodi za piće). EGSO očekuje da će se usvojiti prijedlog Europske komisije za preinaku Direktive o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda⁽⁶⁾, kojim se uvodi članak 19. o pristupu sanitarnim uvjetima.

1.6. EGSO predlaže Komisiji da u predstojeću reviziju Direktive o vodi za piće uključi zajamčeni univerzalni pristup uslugama vodoopskrbe i odvodnje, kako je utvrđeno u UN-ovu cilju održivog razvoja br. 6. Savjetuje Komisiji da usvoji zajedničke smjernice za određivanje cijena vode i odvodnje u okviru kojih države članice mogu razviti svoje kontekstualizirane regulatorne okvire. Takve bi smjernice trebale poštovati ljudsko pravo na vodu i načelo sprečavanja degradacije slično onome iz preporuka UN-a u pogledu ljudskih prava i pristupa vodi za piće i odvodnji.

1.7. EGSO naglašava da plaćanje usluga vodoopskrbe i odvodnje ne bi smjelo ugroziti ispunjavanje drugih socijalnih potreba. Stoga poziva Komisiju da izradi pregled mjera koje se u svim državama članicama primjenjuju u pogledu cjenovne pristupačnosti, a posebno mjera koje se primjenjuju na ranjive potrošače. Pozivamo Komisiju da na temelju tog pregleda izradi zajedničke smjernice za države članice kako bi se utvrdila kućanstva s problemima u pogledu cjenovne pristupačnosti, točnije ranjivi potrošači, i mjere za rješavanje takvih problema. Takve bi smjernice trebale osigurati da se opskrba vodom nikad ne isključuje korisnicima u ranjivom položaju⁽⁷⁾. Mjere bi se trebale temeljiti na holističkom sagledavanju situacije pogođenih kućanstava i primjenjivati instrumente socijalne politike, mjere stambene politike i posebne mjere koje se odnose na usluge vodoopskrbe i odvodnje, a prilagođene su kontekstu. Pri financiranju takvih mjera treba uzeti u obzir načelo solidarnosti; osim javnog financiranja, treba istražiti i inovativne oblike financiranja, npr. namjenska sredstva u okviru računa za vodu.

1.8. EGSO preporučuje da EU uspostavi i ojača regulatorne okvire za sporazume o koncesiji za vodu kako bi se vodom upravljalo kao javnim dobrom, a ne robom kojom se može trgovati. Takvi bi regulatorni okviri trebali:

- (a) biti usklađeni s ljudskim pravima;
- (b) promicati održivost vodnih ekosustava;
- (c) biti uspostavljeni i provedeni na transparentan način uz sudjelovanje javnosti;
- (d) okvir za koncesijska prava proširiti na javne institucije kako bi ponovo stekle prava na upotrebu vode u zamjenu za pravednu naknadu i preraspodijelile ih korisnicima u izvanrednim situacijama za vrijeme krize uzrokovane sušom.

1.9. EGSO napominje da postoje temeljne razlike između javnog i privatnog upravljanja vodom i da u svakom od njih ima dobrih i loših primjera. Međutim, zbog usmjerenosti na dobit privatno upravljanje bi moglo imati poteškoća s ispunjavanjem temeljnog zahtjeva univerzalnosti usluge, a to je da služi 100 % stanovništva. EGSO smatra da javno upravljanje vodom može ponuditi bolja jamstva univerzalnog pristupa vodi i kanalizacijskim sustavima po pravednoj cijeni i uz odgovarajuće standarde kvalitete, kao i bolju obnovu i zaštitu ekosustava.

⁽⁴⁾ Kao dopuna praćenju utvrđenom u Direktivi o vodi za piće (Direktiva (EU) 2020/2184).

⁽⁵⁾ SL L 435, 23.12.2020., str. 1. „Identificiraju osobe bez pristupa ili s ograničenim pristupom vodi namijenjenoj za ljudsku potrošnju, uključujući ranjive i marginalizirane skupine, te razloge za taj nedostatak pristupa” <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020L2184>.

⁽⁶⁾ Prijedlog direktive Europskog parlamenta i Vijeća o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda, COM(2022) 541 final, 2022/0345 (COD).

⁽⁷⁾ Vidjeti i: <https://www.aquapublica.eu/article/news/access-water-and-sanitation-must-be-priority-commission-action-plan-implementation-pillar>.

1.10. EGSO smatra da bi EU i sve države članice trebali usvojiti viziju koja se temelji na zaštiti okoliša i razviti programe za financiranje distributera vode kako bi se smanjilo istjecanje i gubitak vode, jedan od najvećih problema upravljanja vodnim resursima. EGSO poziva Komisiju i države članice da razmotre i podrže nova i inovativna tehnička rješenja za rješavanje problema nestašice vode, kao što su povećana upotreba potrošne vode i pročišćenih otpadnih voda i decentralizirana mala postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda.

1.11. EGSO poziva Komisiju i države članice da osiguraju javna sredstva za razvoj infrastrukture, s posebnim naglaskom na siromašnim vlasnicima nekretnina i socijalno ugroženim gradskim i ruralnim četvrtima u kojima tu infrastrukturu već odavno treba obnoviti. Trebalo bi razmotriti razvoj vodoopskrbne i sanitarne infrastrukture u vezi s valom obnove. U prostornom planiranju trebalo bi razmotriti i okolišno, gospodarski i socijalno održivo pružanje usluga vodoopskrbe i odvodnje.

1.12. Pažljivo uzimajući u obzir postojanje brojnih riječnih slivova u Europi koji uključuju više država članica, preporučuje da se za svaki od njih donese politički i tehnički okvir upravljanja i osigura sudjelovanje civilnog društva (vidjeti točke 6.4. i 6.5.). EGSO predlaže da Komisija ocijeni uspješnost upravljanja riječnim slivovima i uvede političke, tehničke i participativne mehanizme za njegovo poboljšanje. Komisija bi trebala uspostaviti vijeće za riječne slivove kao tijelo koje bi pomagalo upravi za riječni sliv i predstavljalo sve dionike, i preuzeti ulogu posrednika u prekograničnim sukobima.

1.13. EGSO preporučuje Komisiji da:

- regulira poljoprivredne i industrijske projekte kojima su potrebne vrlo velike količine vode s obzirom na ekološke i socijalne probleme koji se javljaju na kraju tog lanca i, u nekim slučajevima, planira njihovo postupno ukidanje, pronalazi rješenja za uključena poduzeća, radnike i područja i dodjeljuje sredstva potrebna za postizanje ravnoteže u takvim rješenjima,
- razvija zakonodavstvo kojim bi se osigurao minimalan protok do mora,
- osigura da EU usvoji interventne planove koji prednost daju pristupu vodi za ljudsku potrošnju u doba nestašice.

1.14. EGSO predlaže da EU osmisli politike za zaštitu potrošača kako bi se osiguralo da svi imaju pristup sigurnoj vodi za piće po pravednoj cijeni, kao i pristup odgovarajućim kanalizacijskim sustavima. Te bi politike trebale uključivati sudjelovanje različitih zainteresiranih dionika u savjetodavnim tijelima (potrošači, radnici, poduzeća).

1.15. EGSO poziva Komisiju i države članice da poduzmu mjere za informiranje stanovnika EU-a o vrijednosti vode te važnosti pristupa vodi i odvodnji za sve. Trebalo bi iskoristiti informativni potencijal komunikacije i obrazovanja za promicanje održivije upotrebe usluga vodoopskrbe i odvodnje⁽⁸⁾. Takve bi aktivnosti trebale biti usmjerene na djecu i mlade kao ključne aktere u održivom korištenju usluga vodoopskrbe i odvodnje u budućnosti, no informiranjem bi trebalo obuhvatiti sve dobne skupine. U slučaju kućanstava pogođenih siromaštvom u pogledu vode, informiranje bi trebala biti jedna od mjera kojima im se poboljšava pristup kvalitetnim i cjenovno pristupačnim uslugama vodoopskrbe i odvodnje.

1.16. EGSO naglašava da bi vodne politike EU-a i država članica trebalo popratiti sustavnim ispitivanjem kadrovskih potreba u vodnom sektoru, uključujući potrebne kvalifikacije, razvoj radne snage te upravljanje zdravljem i sigurnošću na radu. To bi trebalo provoditi u suradnji sa socijalnim partnerima u sektoru.

⁽⁸⁾ Kao što je istaknuto u porukama i preporukama o politikama sa sastanka na vrhu o vodama održanog 2016. u Budimpešti https://www.budapestwatersummit.hu/hu/Vilagtalalkozo/Letoltheto_dokumentumok i pozivu iz Budimpešte sa sastanka na vrhu održanog 2019. https://www.budapestwatersummit.hu/en/Summit/Budapest_Appeal.

2. Uvod i predmet mišljenja

2.1. Voda je ključna za sve aspekte života. Isto je tako ključan dio održivog razvoja i neophodna za mir naše civilizacije. Klimatske promjene već su pogoršale probleme povezane s vodom, a situacija će u budućnosti biti i gora. Ljudske zajednice, prije svega ranjive skupine, nalaze se pod sve većim pritiskom zbog neodgovarajuće opskrbe vodom.

2.2. Na Općoj skupštini UN-a 2010. ⁽⁹⁾ izričito je prepoznato ljudsko pravo na vodu i odvodnju, što je potvrđeno na Konferenciji UN-a o vodama 2023. ⁽¹⁰⁾. UN priznaje i da su čista voda za piće i odvodnja ključni za ostvarivanje svih ljudskih prava. Među 17 međunarodno dogovorenih ciljeva održivog razvoja UN-a nalazi se cilj br. 6 – „osigurati sanitarne uvjete i pristup pitkoj vodi za sve”. Uz te globalne obveze u 20. načelu europskog stupa socijalnih prava navodi da „svi imaju pravo pristupa kvalitetnim osnovnim uslugama, uključujući vodu i sanitarne uvjete”.

2.3. EU je uspostavio sveobuhvatan pravni i upravljački okvir kako bi osigurao održivo upravljanje svojim vodnim resursima i ostvario napredak u njegovoj provedbi ⁽¹¹⁾ ⁽¹²⁾. U prethodnim mišljenjima EGSO-a zagovara se povezivanje izazova u pogledu vode s mjerama za borbu protiv siromaštva i ciljem njegova iskorjenjivanja ⁽¹³⁾, promicanjem vodoopskrbe i odvodnje kao javnih usluga neophodnih za sve ⁽¹⁴⁾ i olakšavanjem pristupa vodi za piće za ranjive skupine i osobe koje žive u izoliranim područjima te u područjima u nepovoljnom položaju ili u rubnim područjima ⁽¹⁵⁾.

2.4. U ovom se samoinicijativnom mišljenju pozornost skreće na trenutačne izazove u pogledu pristupa čistoj vodi i odvodnji. Također se istražuju mjere koje treba poduzeti na europskoj, nacionalnoj i lokalnoj razini i uloga organiziranog civilnog društva u borbi protiv siromaštva u pogledu vode i njegovih učinaka, osobito na najranjivije skupine, a razmatraju se i načini ublažavanja društvenih, političkih i gospodarskih učinaka siromaštva u pogledu vode i njegova utjecaja na zdravlje ljudi.

2.5. Siromaštvo u pogledu vode prisutno je u EU-u unatoč njegovom relativno povoljnom položaju u globalnim okvirima. Nedostatak pristupa kvalitetnoj i cjenovno pristupačnoj vodoopskrbi i odvodnji, što se može opisati kao siromaštvo u pogledu vode, svakodnevno je iskustvo milijuna građana EU-a. Drugim riječima, milijunima Europljana uskraćuje se pravo na pristup cjenovno pristupačnoj i kvalitetnoj vodoopskrbi i odvodnji.

2.6. Međutim, siromaštvo u pogledu vode ima dalekosežne socijalne, gospodarske i ekološke posljedice, uključujući zdravstvene rizike na razini pojedinca i zajednice, smanjenu zapošljivost te pogoršanje lokalnog gospodarstva, socijalnu isključenost, onečišćenje okoliša i političku nestabilnost. Takve su posljedice u velikoj mjeri nerazmjerne udjelu kućanstava u potrošnji vode i proizvodnji otpadnih voda u usporedbi s industrijom i poljoprivredom. To se odražava u činjenici da se prva uspješna europska građanska inicijativa odnosila na pristup vodoopskrbi i odvodnji, zahtijevajući zajamčene usluge vodoopskrbe i odvodnje za sve u EU-u, ljudska prava ispred tržišnih interesa kad je riječ o opskrbi vodom i veća nastojanja EU-a da osigura univerzalan pristup tim uslugama ⁽¹⁶⁾. Rješavanje problema siromaštva u pogledu vode nužno je za ostvarivanje političkih prioriteta Europske komisije, posebno u pogledu zelenog plana i obećanja da nitko neće biti zapostavljen.

2.7. Direktivom o vodi za piće utvrđuje se obveza država članica da poduzmu sve potrebne mjere kako bi se ranjivim i marginaliziranim skupinama osigurao pristup vodi za piće. Međutim, ne priznaje se univerzalno pravo na pristup sigurnoj vodi za piće i odvodnji, kako je navedeno u ciljevima održivog razvoja. EGSO poziva Europsku komisiju da to priznanje uključi u sljedeću reviziju Direktive o vodi za piće.

⁽⁹⁾ Rezolucija 64/292 o ljudskom pravu na vodu i odvodnju (2010.), https://www.un.org/waterforlifedecade/human_right_to_water.shtml.

⁽¹⁰⁾ https://sdgs.un.org/sites/default/files/2023-03/Closing%20press%20release_waterconference_FINAL_24Mar.pdf.

⁽¹¹⁾ Preinaka Direktive o vodi za piće (2018.).

⁽¹²⁾ Prijedlog revizije Direktive o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda (2022.).

⁽¹³⁾ SL C 248, 25.8.2011., str. 43.

⁽¹⁴⁾ Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Komunikaciji Komisije o europskoj građanskoj inicijativi „Voda i odvodnja su ljudsko pravo! Voda je javno dobro, a ne roba!” (COM(2014) 177 final) (SL C 12, 15.1.2015., str. 33.).

⁽¹⁵⁾ Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu direktive Europskog parlamenta i Vijeća o kvaliteti vode namijenjene za ljudsku potrošnju (preinaka) (COM(2017) 753 final – 2017/0332(COD)) (SL C 367, 10.10.2018., str. 107.).

⁽¹⁶⁾ <https://right2water.eu/>.

2.8. EGSO sa žaljenjem napominje da su dostupni podaci ograničeni i fragmentirani, zbog čega je teško dobiti sveobuhvatan pregled razmjera i značajki tog problema.

3. Pristup kvalitetnoj vodoopskrbi i odvodnji

3.1. Otprilike 9,8 milijuna ljudi (2,2 % stanovništva EU-a) nema pristup uslugama opskrbe vodom za piće kojima se upravlja na siguran način, iz poboljšanog izvora, dostupnog u njihovom kućanstvu⁽¹⁷⁾. Dodatnih 2 %, približno 9,4 milijuna ljudi, može pristupiti samo osnovnim uslugama opskrbe vodom za piće izvan svojeg kućanstva⁽¹⁸⁾. Otprilike 450 000 osoba s boravištem u EU-u⁽¹⁹⁾ nema pristup čak ni osnovnim uslugama opskrbe vodom za piće. Otprilike 6,7 milijuna ljudi u EU-u (1,5 % stanovništva) živi bez sanitarnih prostorija, odnosno u kućanstvu koje nema ni kadu, ni tuš ni zahod s ispiranjem u zatvorenom prostoru, dok 84,5 milijuna ljudi (19 % stanovništva) živi bez pristupa barem sekundarnom pročišćavanju otpadnih voda⁽²⁰⁾.

3.2. Siromaštvo u pogledu vode osobito pogađa ranjive pojedince i kućanstva.

- kod siromašnih kućanstava postoji više od tri puta veća vjerojatnost da nemaju sanitarne prostorije⁽²¹⁾,
- nedostatak pristupa vodoopskrbi, odvodnji i higijeni na više načina nerazmjerno utječe na žene, primjerice zbog nerazmjerne količine kućanskih poslova koje obavljaju i problema povezanih s menstrualnom higijenom,
- djeca su nerazmjerno pogođena jer su izloženija posljedicama loše higijene,
- osobe s invaliditetom ili posebnim potrebama također su izloženije posljedicama siromaštva u pogledu vode,
- beskućnici, posebno oni koji spavaju na otvorenom, teško su pogođeni nedostatkom vode, odvodnje i higijene zbog njihova ekstremnog stambenog siromaštva,
- na najveću etničku manjinu u Europi, Rome, snažno utječe nedostatak pristupa sigurnoj i cjenovno pristupačnoj vodi za piće i odvodnji. Svaki treći Rom živi u objektu bez tekuće vode⁽²²⁾, a tek ih nešto više od polovice ima zahod s ispiranjem ili tuš u zatvorenom prostoru⁽²³⁾. Postoje primjeri marginaliziranih zajednica, u kojima su Romi prekomjerno zastupljeni, kojima su uskraćene čak i osnovne usluge opskrbe vodom za piće jer se javne slavine zatvaraju⁽²⁴⁾ i jer žive u područjima u kojima su podzemne vode onečišćene zbog gospodarskih aktivnosti⁽²⁵⁾,
- migranti, a posebno neprijavljeni migranti u hitnom i neformalnom smještaju, mogu imati osobito loš pristup uslugama vodoopskrbe i odvodnje,
- nedostatak pristupa cjenovno pristupačnoj vodoopskrbi i odvodnji može utjecati na obiteljska poduzeća ranjivih kućanstava, što može dovesti do socijalnih i gospodarskih problema.

⁽¹⁷⁾ <https://data.worldbank.org/indicator/SH.H2O.SMDW.ZS?locations=EU> (referentna godina: 2020.). Postotak ljudi koji ne upotrebljavaju vodu za piće iz poboljšanog izvora dostupnu u njihovom prostoru, kad im je potrebno i bez fekalnog onečišćenja i onečišćenja prioritarnim kemijskim tvarima. Poboljšani izvori vode uključuju vodu iz slavine, bušotine, bunara, zaštićene bušotine ili zaštićenog izvora te pakiranu ili isporučenu vodu.

⁽¹⁸⁾ <https://data.worldbank.org/indicator/SH.H2O.BASW.ZS?locations=EU> (referentna godina: 2020.). Taj pokazatelj obuhvaća i osobe koje koriste osnovne usluge opskrbe vodom i one koje koriste usluge opskrbe vodom kojom se upravlja na siguran način. Osnovne usluge opskrbe vodom za piće definirane su kao voda za piće iz poboljšanog izvora, pod uvjetom da vrijeme potrebno da se dođe do vode i vrati kući nije dulje od 30 minuta. Poboljšani izvori vode uključuju vodu iz slavine, bušotine, bunara, zaštićene bušotine ili zaštićenog izvora te pakiranu ili isporučenu vodu.

⁽¹⁹⁾ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sgd_06_10/default/table?lang=en. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjan/default/table?lang=en.

⁽²⁰⁾ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sgd_06_20/default/table?lang=en. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjan/default/table?lang=en.

⁽²¹⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_mdho05/default/table?lang=en.

⁽²²⁾ <https://fra.europa.eu/en/content/fra-opinions-eu-midis-ii-roma>.

⁽²³⁾ <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20200918STO87401/roma-what-discrimination-do-they-face-and-what-does-eu-do>.

⁽²⁴⁾ http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/thirsting-for-justice-march-2017.pdf.

⁽²⁵⁾ <https://eeb.org/wp-content/uploads/2020/04/Pushed-to-the-Wastelands.pdf>.

3.3. Prostorne razlike u pogledu infrastrukture za vodoopskrbu i odvodnju važan su, iako ne i jedini, čimbenik socijalno nejednačenog pristupa. U mnogim se područjima infrastrukturni i socijalni problemi preklapaju. Marginalizirane ruralne zajednice mogu biti u posebno nepovoljnom položaju. Osim toga, u siromašnim četvrtima u kojima već odavno postoji potreba za obnovom nekvalitetna infrastrukture pridonosi siromaštvu u pogledu vode i ekološkim problemima.

3.4. U međuvremenu, demografske promjene utječu na prostornu raspodjelu potražnje za uslugama vodoopskrbe i odvodnje. Urbanizacija povećava pritisak na usluge vodoopskrbe i odvodnje u mnogim gusto naseljenim urbanim područjima. U drugim dijelovima EU-a, a osobito u ruralnim područjima, smanjenje broja stanovnika predstavlja izazov za funkcioniranje mreža.

3.5. Iako prethodno navedeni problemi s nedostatkom pristupa vodoopskrbi i odvodnji prvenstveno utječu na određene društvene skupine, na mnogo veći udio stanovništva EU-a (u prosjeku 30 %) utječe neki oblik nestašice vode, tj. neusklađenost između potražnje za vodom i ponude vode⁽²⁶⁾. Stanovnici južne Europe imaju ozbiljnih problema s nestašicom vode tijekom cijele godine. U drugim dijelovima Europe nestašica vode javlja se povremeno i na određenim mjestima. Ukupno osam milijuna ljudi u Europi živi u područjima velike učestalosti suše ili nestašice vode⁽²⁷⁾. Predviđa se da će klimatske promjene uzrokovati daljnje sezonsko smanjenje dostupnosti vode u većini dijelova Europe.

3.6. Osim toga, zbog promjene hidroloških ciklusa i režima padalina te povećanja temperature, klimatske promjene glavni su čimbenik koji utječe na nestašicu vode i na više načina izravno utječe na vodoopskrbu, odvodnju i higijenu. Suše, povećanje temperature pa čak i ekstremne padaline smanjuju dostupnost i kvalitetu vode i oštećuju infrastrukturu, što dovodi do poteškoća u održavanju higijene i sanitarnih uvjeta. Zbog porasta razine mora može doći do smanjenja dostupnosti vode zbog poplava i prodora slane vode. Dokazi koji se odnose samo na Europu oskudni su; međutim, na temelju globalnih trendova može se razumno pretpostaviti da klimatske promjene imaju nesrazmjeran utjecaj na ranjive pojedince, kućanstva i zajednice⁽²⁸⁾.

3.7. Količina vode koju upotrebljavaju kućanstva znatno se razlikuje ovisno o državi članici, a kreće se od 77 do 220 litara dnevno po glavi stanovnika⁽²⁹⁾. U istočnim državama članicama potrošnja je obično manja nego u zapadnim, a neke južne države članice najveći su potrošači; međutim, postoje i iznimke⁽³⁰⁾.

3.8. Iako je kvaliteta vode u EU-u općenito dobra, u nekim područjima i dalje postoje problemi s kvalitetom, što je vidljivo iz slučajeva pokrenutih protiv nekih država članica zbog neusklađenosti s Direktivom o vodi za piće. Osim toga, nedostatak pristupa uslugama opskrbe vodom za piće kojom se upravlja na siguran način, posebno osnovnim uslugama opskrbe vodom, povezan je s visokim rizikom od upotrebe vode nesigurne za piće.

3.9. Razina zadovoljstva kvalitetom vode za piće općenito je visoka, iako nije univerzalna. Podaci iz istraživanja provedenog sredinom 2010-ih pokazuju da 82 % stanovnika EU-a smatra da je kvaliteta vode za piće na području na kojem žive dobra⁽³¹⁾, a oko 7 % njih se s time ne slaže. Opća procjena vode za piće u EU-u bila je mnogo manje povoljna: samo 27 % ispitanika složilo se s izjavom da je pristup kvalitetnoj i čistoj vodi u EU-u općenito dobar.

⁽²⁶⁾ <https://www.eea.europa.eu/publications/water-resources-across-europe-confronting>.

⁽²⁷⁾ Prvo saslušanje o temi „Vrijeme je za plavi plan”, 27. veljače 2023.

⁽²⁸⁾ <https://www.preventionweb.net/understanding-disaster-risk/risk-drivers/poverty-inequality>.

⁽²⁹⁾ Eureau, *The governance of water services in Europe* (Upravljanje vodnim uslugama u Europi), 2020., <https://www.eureau.org/resources/publications/5268-the-governance-of-water-services-in-europe-2020-edition-2/file>.

⁽³⁰⁾ <https://smartwatermagazine.com/news/locken/water-ranking-europe-2020>.

⁽³¹⁾ <https://circabc.europa.eu/sd/a/0070b535-5a6c-4ee4-84ba-6f6eb1682556/Public%20Consultation%20Report.pdf>.

3.10. Iako velika većina stanovnika EU-a upotrebljava vodu iz slavine za pranje, osobnu higijenu i kuhanje, udio ljudi koji upotrebljavaju vodu iz slavine za piće nešto je manji. Sredinom 2010-ih više od 90 % ispitanika izvijestilo je da upotrebljava vodu iz slavine za kuhanje, dok ih je samo 55 % izjavilo da za piće uvijek upotrebljava vodu izravno iz slavine, a dodatnih 10 % za piće upotrebljava vodu iz slavine nakon filtriranja.

3.11. Posljednjih je desetljeća voda prošla kroz proces komercijalizacije, a usluge vodoopskrbe i odvodnje kroz proces privatizacije i financijalizacije. Ti se procesi posljednjih godina dovode u pitanje i već postoje primjeri općina koje su ponovo preuzele vodne usluge. Voda je ključna za život, opće dobro i ljudsko pravo. U tom kontekstu EGSO smatra da bi, kao usluge od javnog interesa, usluge vodoopskrbe i odvodnje trebale podlijegati jasnoj regulaciji kojom se jamči obveza pružanja usluga kako bi se osiguralo da se gospodarenje vodama i otpadnim vodama općenito ostvaruje po pristupačnoj cijeni i uz dostatnu kvalitetu usluge. Komisija bi u Direktivi o koncesijama (2014/23/EU) ⁽³²⁾ trebala zadržati izuzeća za vodu i otpadne vode odobrena kao rezultat uspješne europske građanske inicijative „Right2Water”. EGSO preporučuje da Komisija vodoopskrbu izuzme iz pravila jedinstvenog tržišta.

4. Cjenovna pristupačnost

4.1. Cjenovna pristupačnost usluga vodoopskrbe i odvodnje stanovnicima EU-a predstavlja sve veći problem, među ostalim zbog nedavnog porasta cijena, a očekuje se da će se rashodi za te usluge povećati. Iako troškovi tih usluga prekomjerno ne opterećuju kućanstva općenito, često opterećuju ona s niskim prihodima, a broj pogođenih kućanstava vjerojatno će se povećati. Primijesimo li prag od 3 %, u 13 država članica EU-a 5 % najsiromašnijeg stanovništva suočava se s problemom cjenovne pristupačnosti usluga vodoopskrbe i odvodnje, a u nekim se državama radi čak o 10 % stanovništva ⁽³³⁾. Međutim, takav pristup mjerenju problema cjenovne pristupačnosti može biti upitan i teško mjerljiv i možda ne pokazuje puni opseg problema jer u obzir ne uzima kućanstva koja nedovoljno troše, razlike u određivanju cijena vode ⁽³⁴⁾ i relativno stanje dohotka kućanstava.

4.2. Cijene usluga vodoopskrbe i odvodnje vrlo se razlikuju unutar država i među državama ⁽³⁵⁾, a zbog nedostatka detaljnih statističkih podataka ne može se izraditi sveobuhvatan pregled. Međutim, distribucijske sustave u ruralnim područjima karakteriziraju dulje mreže i veći operativni troškovi, što rezultira višim cijenama.

4.3. Osim nižih prihoda, ranjiva kućanstva mogu biti izloženija problemima cjenovne pristupačnosti zbog lošije kvalitete, manje učinkovite opreme i činjenice da kod kuće provode više vremena. Marginalizirane žene, djeca i mladi te nezaposlene osobe nerazmjerno su pogođeni.

4.4. Iako prevladavajući problemi cjenovne pristupačnosti zahtijevaju ciljne i djelotvorne socijalne mjere, trenutačno se ne može dobiti sveobuhvatan pregled mjera koje države članice EU-a provode za rješavanje problema cjenovne pristupačnosti, uključujući mjere koje se odnose na ranjive potrošače. Osim toga, nije dostupan sveobuhvatan pregled mogućnosti, ili nemogućnosti, prekida usluga i pregled minimalne razine usluga. Međutim, za neke su države dostupne djelomične informacije ⁽³⁶⁾, koje ukazuju na niz takvih mjera koje se poduzimaju za rješavanje pitanja cjenovne pristupačnosti.

4.5. Okvirnom direktivom o vodama produbljen je koncept načela „onečišćivač plaća” zahvaljujući cilju potpunog povrata troškova kojim se jamči zdravlje ekosustava. Međutim, primjena tog načela u suprotnosti je s načelom univerzalnog pristupa kvalitetnoj vodi za piće po pristupačnim cijenama i u praksi dovodi do ozbiljnih socijalnih posljedica, posebno

⁽³²⁾ Direktiva 2014/23/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. veljače 2014. o dodjeli ugovorâ o koncesiji (SL L 94, 28.3.2014., str. 1.).

⁽³³⁾ https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/blue_deal_fiasconaro.pdf.

⁽³⁴⁾ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/e1b8a4b6-en/index.html?itemId=/content/component/e1b8a4b6-en>.

⁽³⁵⁾ <https://www.eureau.org/resources/publications/eureau-publications/5824-europe-s-water-in-figures-2021/file>.

⁽³⁶⁾ <https://www.wareg.org/documents/affordability-in-european-water-systems/>, <https://www.oecd.org/env/resources/15425332.pdf>.

povećanja nejednakosti jer se najsiromašnije stanovništvo suočava s razmjerno višim cijenama ili ne podliježe gore navedenom načelu. EGSO smatra da bi načelo univerzalnog pristupa kvalitetnoj vodi za piće po pristupačnim cijenama trebalo biti temeljno načelo i da bi ga trebalo razmatrati zajedno s ekološkim pitanjima koja stoje iza načela „onečišćivač plaća” i načela potpunog povrata troškova.

4.6. Struktura cijena vode važna je poluga cjenovne pristupačnosti, učinkovitosti, pravednosti i očuvanja vode, čime se poštuje ljudsko pravo na vodu, štite ekosustava i društveni interesi. Stoga postoje različite tarifne strukture, uključujući onu koju je na 76. zasjedanju Opće skupštine UN-a⁽³⁷⁾ predložio posebni izvjestitelj⁽³⁸⁾ za ljudska prava na zdravstveno ispravnu vodu za piće i sanitarne uvjete.

5. Održivost

5.1. U ovom mišljenju ne razmatramo ekološke probleme kao što su prodor slane vode ili onečišćenje koji bi u konačnici mogli biti odgovorni za socijalne probleme. Naglasak je na ljudskim aktivnostima koje dovode do prekomjernog iskorištavanja i izazivanja sukoba pri upotrebi. Najpoznatiji takav problem je kada netko vlastitom upotrebom sprječava drugu osobu da upotrebljava vodu. U zakonodavstvu EU-a i nacionalnom zakonodavstvu to se nastoji riješiti upravljanjem riječnim slivovima⁽³⁹⁾, pri čemu su u Europi zabilježene različite razine provedbe i postignuća.

5.2. Prekomjerno iskorištavanje dovodi do povećanja nestašice i pogoršanja kvalitete vode i usluga. Međutim, pogoršanjem kvalitete vode povećava se i nestašica, ne u smislu nedostatka same količine vode, nego u smislu smanjenja količine vode prikladne za bilo koju svrhu ili povećanja sredstava potrebnih za vraćanje te vode u granice prihvatljivih standarda. Želimo li riješiti problem prekomjernog iskorištavanja, trebamo se usredotočiti na uzroke, a ne na posljedice o kojima se raspravljalo u prethodnoj točki. Prekomjerno iskorištavanje uzrokuje probleme u okolišu zbog kojih dolazi do društvenih problema jer ljudske aktivnosti ovise o ekosustavima, a posebno zdravim ekosustavima.

5.3. Pojavljuje se poseban problem, a to je razvoj izrazito intenzivnih poljoprivrednih i industrijskih projekata u područjima siromašnim vodom, pri čemu su ti projekti mogući samo prijenosom vode iz drugih slivova i prekomjernim iskorištavanjem površinskih voda, što uzrokuje naknadne ekološke i socijalne probleme. Na primjer, prekomjerno iskorištavanje rijeke dovodi do smanjenja sedimenta i hranjivih tvari koji dolaze u more, čime se povećava degradacija obalnih područja i smanjuju riblji stokovi. Općenito, prekomjerno iskorištavanje dovodi do iscrpljivanja ekosustava, što najviše pogađa najranjivije stanovništvo.

5.4. Smanjenje ribarstva i, potencijalno, smanjenje turizma u priobalnim područjima dovode do socijalnih problema. Iako velikim ulaganjima možemo ublažiti probleme propadanja obale kako bismo održali turizam, to ne vrijedi i za riblje stokove. S druge strane, ako EU donese zakone za prekidanje projekata odgovornih za prekomjerno iskorištavanje, morat će se suočiti s nezaposlenošću uključenih radnika.

5.5. Istjecanje i gubici⁽⁴⁰⁾ ne uključuju prekomjerno iskorištavanje, ali predstavljaju neučinkovitu i neprihvatljivu upotrebu vode. Međutim, to pitanje treba promatrati kroz jedinstvenu prizmu. Distributeri vode za ljudsku potrošnju istjecanje i gubitke promatraju kroz ekonomsku prizmu⁽⁴¹⁾. Problem istjecanja i gubitaka rješava se do trenutka kada njihova sanacija postaje skuplja od života s njima, što obično nastupa u trenutku kad dosegnu razinu od oko 15 %⁽⁴²⁾. Taj se problem može sagledati i kroz drugu prizmu pa bi u današnje vrijeme zbog sve učestalijih nestašica taj postotak bilo prijeko potrebno smanjiti.

⁽³⁷⁾ *Risks and impacts of the commodification and financialization of water on the human rights to safe drinking water and sanitation* (Rizici i učinci komercijalizacije i financijalizacije vode na ljudska prava na sigurnu vodu za piće i odvodnju), izvješće koje je na 76. zasjedanju Opće skupštine UN-a predstavio posebni izvjestitelj za ljudska prava na zdravstveno ispravnu vodu za piće i sanitarne uvjete Pedro Arrojo Agudo, A/76/159.

⁽³⁸⁾ On je predložio višestupanjsku tarifu: prvi stupanj bio bi cjenovno pristupačan, u određenim okolnostima čak i besplatan, u skladu s ljudskim pravom na vodu; tarifom drugog stupnja pokrivali bi se troškovi, a cijene tarife trećeg stupnja bile bi mnogo više i njima bi se unakrsno subvencionirale upotrebe od luksuzne do osnovne i spriječilo prekomjerno iskorištavanje. EGSO smatra da bi vrijednosti svakog pojedinačnog stupnja trebala definirati svaka država članica ili čak svaki pružatelj usluga vodoopskrbe i odvodnje.

⁽³⁹⁾ Direktiva 2000/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2000. o uspostavi okvira za djelovanje Zajednice u području vodne politike (SL L 327, 22.12.2000., str. 1) (Okvirna direktiva o vodama).

⁽⁴⁰⁾ Istjecanje i gubici odnose se općenito na fizički izgubljeni vodu i vodu koja nije fakturirana, imajući na umu da je određena količina nefakturirane vode ipak dopuštena. Za više podataka vidjeti hidrološku ravnotežu.

⁽⁴¹⁾ U ovoj točki nefakturiranu ovlaštenu potrošnju ne smatramo gubitkom.

⁽⁴²⁾ To je tipična ciljna vrijednost kad je riječ o upotrebi u Portugalu. Druge države članice EU-a mogu imati različite ciljne vrijednosti, ali sama vrijednost nije relevantna za razvoj naše ideje.

6. Upravljanje

6.1. EGSO napominje da su vodoopskrba i odvodnja u cijelom svijetu u općinskoj nadležnosti, pri čemu različite vrste distributera (poduzeća ili općinske službe) opslužuju jednu ili više općina, a navodi i činjenicu da veliku većinu ljudi u Europskoj uniji i cijelom svijetu opslužuju javna vodoopskrbna poduzeća. Osim po obliku, distributeri vode razlikuju se po još jednom ključnom aspektu: načinu upravljanja (javnom ili privatnom). U svakom obliku mogu postojati različite vrste upravljanja. I u privatnom i u javnom upravljanju postoje i dobri i loši primjeri, ali privatno upravljanje, u kojem se naglasak stavlja na dobit, moglo bi imati poteškoća sa zadovoljavanjem uvjeta univerzalnosti usluge (100 % pokrivenosti stanovništva) jer je to nešto što javna ustanova može obavljati djelotvornije, po pristupačnijoj cijeni i s dostatnom kvalitetom usluge. EGSO napominje da u posljednja dva desetljeća u prilog tom zaključku idu primjeri vraćanja nadležnosti za vodoopskrbu i odvodnju općinama.

6.2. Želimo li osigurati kvalitetu, cjenovnu pristupačnost i univerzalnost usluge, najbolji način za održavanje vodoopskrbe i odvodnje na dobrom putu za postizanje cilja održivog razvoja br. 6 u kontekstu sve veće nestašice i rastućih cijena jest sudjelovanje svih dionika, na upravljačkoj razini i u regulatornim tijelima. Primjer uspjeha među distributerima vode je Córdoba, gdje općinsko poduzeće EMACSA ima zajednički odbor dionika, što je primjer participativnog upravljanja ⁽⁴³⁾. Regulatorna tijela trebala bi, umjesto da ih vodi samo jedna osoba, imati odbor sastavljen od dionika kako bi se osigurala djelotvornija regulativa.

6.3. Međunarodne rijeke i vodna tijela mogu biti izvor napetosti i u konačnici sukoba među državama, čak i unutar EU-a. EGSO predlaže da se EU angažira na upravljanju riječnim slivovima u koji je uključeno nekoliko država članica, utvrđujući opća načela, konkretne ciljeve i kvalificirano praćenje, i to smatra najboljim načinom za doprinos upravljanju vodama u vrijeme nestašice koja uzrokuje razne krize.

6.4. Trenutačno je model upravljanja vodama neučinkovit (disperzija, nedostatak hijerarhijskih nadzornih tijela, birokratska netransparentnost). Hitno je potrebno pronaći novi model upravljanja hidrološkim ekosustavima, posebno onima koji uključuju nekoliko država članica. U vodnom sektoru postoje brojna tijela s odgovornostima u različitim fazama vodnog ciklusa, s proturječnim vizijama i ciljevima, a ponekad i preklapanjima odgovornosti. EGSO predlaže Komisiji da uspostavi okvir za upravljanje riječnim slivovima s političkim i tehničkim tijelima na razini riječnih slivova kako bi uz najveću moguću učinkovitost osigurala opće političke smjernice i tehničko upravljanje, kao i uključivanje svih dionika putem učinkovitih mehanizama sudjelovanja.

6.5. Nadasve, EGSO predlaže politički i tehnički te demokratski i otvoren model upravljanja čiji je cilj primjena načela univerzalnog pristupa kvalitetnoj vodi za piće po pristupačnim cijenama za građane. EGSO predlaže uspostavu „odbora za upravljanje” sastavljenih od članova iz svih relevantnih država, čija bi zadaća bila političko upravljanje i rješavanje sukoba interesa među državama. Tim odborima za upravljanje riječnim slivovima trebao bi pomagati tehnički odbor stručnjaka koji bi bio zadužen za tehničko upravljanje riječnim slivovima. „Odbor za upravljanje” trebao bi javno i strogo utvrditi hijerarhiju odgovornosti između sebe i različitih tijela koja postoje u državama riječnog sliva kako ne bi bilo neusklađenosti i nejasnoća u pogledu odgovornosti. „Savjetodavno vijeće” trebalo bi djelovati zajedno s „povjerenstvom za riječne slivove”. To bi se vijeće sastojalo od organizacija civilnog društva, a pogotovo organizacija za zaštitu okoliša, klime i potrošača, i socijalnih partnera, osiguravalo strukturirani civilni dijalog s „odborem za upravljanje” i pomagalo u rješavanju mogućih sukoba interesa.

Bruxelles, 13. srpnja 2023.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Oliver RÖPKE

⁽⁴³⁾ Enrique Ortega de Miguel i Andrés Sanz Mulas, *Water Management in Córdoba (Spain): A Participative, efficient and Effective Public Model* (Upravljanje vodom u Córdoba (Španjolska): participativan, učinkovit i djelotvoran model), Reclaiming Public Water, TNI, 2005.